

**ВОДИЧ ЗА УЧЕНИЦИТЕ ПО ПРЕДМЕТОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
ЗА ПЕТТО ОДДЕЛЕНИЕ НА
ОСНОВНОТО ДЕВЕТГОДИШНО ОБРАЗОВАНИЕ**

Јазикот како средство за општење

Функцијата на јазикот е комуникацијата. Потребата на човекот да ги искаже своите мисли и чувства довеле до создавање на јазикот. Јазикот претставува систем од знаци што се употребуваат за комуникација. Тој е вродена способност на човекот. Секој човек е роден со способност да зборува. Ниедно друго живо суштество на нашата планета нема говорни органи како човекот, ниту мозок кој може да ги сфаќа симболите така како што може човекот. Од нас зависи колку ќе го усовршине знаењето на јазикот и неговиот систем. **Човечкиот јазик е најсовршено средство за комуникација**

- Што разбираш од сликата?
- Која е пораката што ти ја испраќа сликата?

- Што разбираш од сликата?
- Која е пораката што ти ја испраќа сликата?

Покрај јазикот како основно средство за општење, луѓето може да се разбираат: со знаци, со слики, со звучни и светлосни сигнали, со движења, со мимики и гестови и сл.

Да учиме низ игра

На твоето другарче обиди се со гестови и мимики да му претставиш еден предмет од училницата или од блиската околина.

Твоето другарче треба да го погоди предметот. Потоа сменете си ги улогите.

Таен диригент: Еден доброволец излегува од групата. Останатите учесници од групата меѓусебе одбираат еден кој ќе прави одредени движења. Сите се редат во круг и ги повторуваат тие движења. Ученикот што се наоѓа во средината на кругот се обидува да го открие тајниот диригент. Откриениот диригент излегува надвор и играта се повторува – ДВИЖЕЊА – ИМИТИРАЊЕ.

Јазикот како систем од знаци

Човечкиот јазик е најсложен систем од знаци.

Јазикот е составен од многу делови, а сите тие се знаци. Гласовите, буквите, зборовите, речениците се знаци. Граматиката е систем од знаци.

Замислете си што сè треба да знаете за да составите една реченица.

Пред сè треба да научите правилно да ги изговарате гласовите.

Потоа, треба да научите правилно да ги изговарате зборовите и да го знаете нивното значење, односно да ги поврзвате со предметите и појавите што ги претставуваат.

За да составите реченица треба да ги знаете правилата на синтаксата (правилниот редослед на зборовите во реченицата) итн.

На пр.: Денес ќе одам в училиште.

За да ја искажеме оваа мисла ние сме одбрале пет зборчиња од целиот јазик, потоа сме употребиле правила: сме ги подредиле зборовите по правилен ред, сме употребиле: идно време на глаголот итн.

Јазикот содржи неограничено множество знаци. Не постои човек што ги знае сите знаци на еден јазик. За да говориме, потребно е да го познаваме системот и да знаеме определена количина од знаците.

Јазикот е систем од знаци.

Кога говориме, ние одбираме конкретни делчиња од системот и ги подредуваме според за дадените правила.

Од целото множество знаци на јазикот, ние употребуваме неколку конкретни знаци и правила за да ја искажеме својата мисла која ја преточуваме во говор.

Сигнали и симболи како средства за општење; класификација на знаци според спецификите

Уште кога ќе се роди, бебето дава знаци. Кога тоа плаче значи дека не е задоволно, односно дека е гладно, водено, му се спие итн. Мајката ги разбира знаците и му помага на своето дете. Во овој пример плачењето е нешто што укажува на нешто друго.

Знак е нешто што укажува на нешто друго.

Со текот на времето човекот учи, восприема многу информации и ги прима знаците што го опкружуваат. Знаците се восприемаат со сите сетила: со вид, со допир, со мирис, со слух.

На пример, жолтата боја на лисјата се знак дека е есен; со допир може да почувствуваме нешто студено или жешко, мазно или рапаво; кога ќе почувствуваме мирис на храна знаеме дека сме во близина на некоја сендвичарница или ресторан; кога ќе го слушнеме училишното свонче тоа е знак дека часот завршил или почнал.

Сигналите се знаци што се испраќаат без намера нешто да нè информираат.

Ако сме некаде во природа и слушнеме свонеч, ние добиваме информација дека во близина има стадо крави (или овци, или кози). Свонечот е знак за стадото, но таа информација не е упатена кон нас и затоа тоа свонење е сигнал. Трага (стапалка) во песок или снег претставува знак за тој што гледа таа трага – дека некој поминал на тоа место.

Симболи се знаци што се испраќаат со намера.

Симболите можат да бидат најразлични. На пример, ако нацртаме срце, ние испраќаме некоја информација со којашто сакаме да искажеме љубов кон некого. Училишното свонче е симбол бидејќи е знак што треба да нè информира дека часот завршил (или почнал) и тој знак е упатен кон нас.

Кои се обележјата на нашата земја?

Ако треба нашата земја да се претстави пред други, тогаш преку кои симболи накратко би ја претставиле?

Примери за симболи

Државен грб

Државно знаме

- Што разбираш од сликата?
- Која е пораката што ти ја испраќа сликата?

- Што разбираш од сликата?
- Која е пораката што ти ја испраќа сликата?

- Што разбираш од сликата?
- Која е пораката што ти ја испраќа сликата?

- Што разбираш од сликата?
- Која е пораката што ти ја испраќа сликата?

Истражувачки активности

1. Симболи како знаци за општење
Да се запишат групи на симболи.
- Сообраќајни знаци

- Логоа на ТВ куќи, банки, продавници
- Логоа на возила
- Јунаци од цртаните серии
- Државни знамиња, знамиња на општини и сл.

Развивање дискусија за посочените примери.

2. Сигнали како знаци за општење

Да се запишат групи на сигнали.

- Светлосна сообраќајна сигнализација
- Сигнални ракети
- Светилник

Прочитај ја внимателно народната мудрост.

Јазикот прави добро, јазикот прави и лошо.

Дискутирајте со наставникот за значењето на оваа народна поговорка.

Изработете пано со најубавите и најинтересните одговори во врска со дискусијата на ниво на цела паралелка.

Вежби за утврдување на стекнатите знаења за воочување разлики помеѓу јазичниот знак, сликата како знак и сигналите

Пишуваме како што зборваме, читаме како што е напишано.

Еден глас = една буква = еден знак

Македонската азбука има 31 глас. Секој глас има свој знак наречен буква.
Македонската азбука има 31 буква.

Зборови поврзани со претходно ученото:

Знак, говор, јазик,
буква, азбука, сонце, љубов, книга,
дете, мајка, татковина, чита, пее,
се радува, разговара, разбира, човек.

Онака како што зборувате во вашето место, напишете по две реченици употребувајќи ги посочените зборови.

Обиди се со помош на речениците да искажеш некое убаво чувство.

Прочитај му ги речениците на твоето другарче.

Разговарајте околу содржините на речениците.

Звучни и безвучни согласки; согласки по звучност – изговор

Како се делат гласовите?

- За самогласките учевме дека се чисти тонови и дека при нивниот изговор има слободен проток на воздушната струја без да се најде на некаква препрека.
- Карактеристично за согласките при нивниот изговор е тоа што кога тие се изговараат воздушната струја наидува на одредена пречка која треба да се совлада. За разлика од самогласките, бројот на согласките значително е поголем, а тоа значи дека постојат повеќе можности да се создадат пречки (од јазикот, усните, забите, непцето) при нивниот изговор.
- Зависно од тоа дали при образувањето, односно изговорот на согласките треперат или не треперат гласилките (гласните жици), тие се делат на **звучни** и **безвучни**. Кога при изговорот на одредени согласки треперат гласилките (гласните жици) тогаш овие согласки ги викаме **звучни согласки**. Доколку при изговорот на одредени согласки не треперат гласилките (гласните жици) тогаш овие согласки ги викаме **безвучни согласки**.

ЗВУЧНИ согласки	Б	В	Г	Д	Ѓ	Ж	З	С	Ц	
БЕЗВУЧНИ согласки	П	Ф	К	Т	Ќ	Ш	С	Ц	Ч	Х

Вежби:

-Изговори ги гласно зборовите: леб, град, мраз, грав, еж, а потоа за секој збор кажи кој глас го слушаш на крајот од зборот.Што заклучуваш?

- Од добиените одговори може да заклучиме дека секоја звучна согласка на крајот од зборот се изговара како нејзиниот безвучен парник.

-Напиши седум збора преку кои ќе се опишеш себеси, а потоа од употребените зборови на секоја звучна согласка запиши го нејзиниот безвучен парник.

Провери го знаењето:

- Звучни согласки се:
Безвучни согласки се:
- Кои се согласките што недостасуваат при оваа поделба?
- Објасни што се случува со гласилките (гласните жици) при изговорот на звучните согласки, а што при изговорот на безвучните согласки?

Звучни и беззвучни согласки; согласки по звучност – разликување

Прочитај ја гласно низата на звучни согласки, а потоа низата на беззвучни согласки.

ЗВУЧНИ согласки	Б	В	Г	Д	Ѓ	Ж	З	С	Ц	
БЕЗВУЧНИ согласки	П	Ф	К	Т	Ќ	Ш	С	Ц	Ч	Х

Што забележа?

- На секоја звучна согласка одговара беззвучна согласка, а тоа значи дека секоја звучна согласка има свој парник беззвучна согласка. Исклучок прави согласката х која нема свој парник и е беззвучна согласка.
- Звучните и беззвучните согласки предизвикуваат разлики и во значењето на зборот во парови од зборови, пример: зрна – срна; бере – пере; глас – клас.
- Во однос на согласките уште треба да знаеме дека звучните согласки на крајот од зборот се изговараат беззвучно.
- Откако ќе научите да ги разликувате согласките по звучност тоа ќе ви помогне околу изучувањата на правилата за едначење по звучност на согласките во писмената комуникација и за обеззвучувањата на звучните согласки на крајот на зборот во усниот говор. Но, за ова ќе учите во погорните одделенија.

Вежби:

Напиши пет пара на зборови кои ќе се разликуваат само по една согласка според нивната звучност, а потоа истите употреби ги да напишеш кус писмен состав на тема по сопствен избор.

Провери го знаењето:

- Која согласка не припаѓа на низата: к, ж, ф, т ?
- Определете го видот на согласките според нивната звучност во зборовите: дете, сид, тетка, овца, заб, патека.

Вежби за изговор и разликување на согласките по звучност

Активности /задачи за учениците

1. Изговорете ги гласно следниве зборови:

Џеб, орев, гулаб, сид, снег, нож, рид, маж

2. За секој збор кажи кој глас го слушаш на крајот на зборот?

3. Во следната реченица пронајди ги звучните и беззвучните согласки и запиши ги по редослед. Доколку еднаш си ја напишал согласката не треба да ја запишуваш повторно.

Отидов в град и купив: ориз, леб и праз.

4. Прочитај ги индивидуално зборовите од табелата и протолкувај го нивното значење со другарчињата и наставникот.

баба	волан	Ѓорѓи	зора
попај	фабрика	ќумур	сама
свонче	џуџе	вазна	балон
цвет	чамец	фаза	папка
знаме	свезда	ѓум	џеб
сонце	џвркот	ќебе	чевел

Изговарете ги зборовите од табелата и во тетратките запишете кои зборови се изговараат потешко, а кои полесно. Изговарајте бевно а потоа брзо. Споредете го изговорот.

Одделете ги гласовите од зборовите во колони подолу во табелата:

звучни согласки	беззвучни согласки	други согласки	само-гласки

Употреба на голема буква

Да се потсетиме и да научиме:

Минатата година учевте за пишување на голема буква кај сопствените именки со кои се искажуваат имиња на институции, адреси, списанија, празници. Оваа година ќе учите за пишување на голема буква кај сопствените именки на: држави, нивни жители, народи, градови, села, области, нивни жители и пишување на празници чие име е напишано со број.

- Напишете кус состав во кој ќе кажете една држава со која граничи нашата земја, кој е главен град на таа држава и како се викаат жителите на таа држава.
- Од кусиот состав кој го напиша забележа дека името на државата, нејзиниот главен град и имињата на жителите кои живеат во таа држава се пишуваат со голема буква.

Држави: Македонија, Германија, Италија, Кина

Градови: Кочани, Гостивар, Рим, Атина

Имиња на жители на држава: Македонци, Хрвати, Французи, Шпанци

Имиња на народи: Македонец/Македонка/Македонци, Кинез/Кинеска/Кинези, Бугарин/Бугарка/Бугари, Албанец/Албанка/Албанци

- Покрај имињата на државите, градовите, жителите на државите и имињата на народите, со голема буква се пишуваат и имињата на:

Села: Ростуше, Волково, Вевчани, Иловица

Области: Мариово, Порече, Малешево, Тиквеш

Имиња на жители на области: Мариовец/Мариовка/Мариовци, Поречанец/Поречанка/Поречани, Малешевец/Малешевка/Малешевци, Тиквешанец/Тиквешанка/Тиквешани

- Но, треба да знаете дека со мала буква се пишуваат имиња на:

Жители на градови: битолчанец/битолчанка/битолчани, белграѓанец/белграѓанка/белграѓани, скопјанец/скопјанка/скопјани, охриѓанец/охриѓанка/охриѓани

жители на села: вевчанец/вевчанка/вевчанци, лактинец/лактинка/лактинци, мокринец/мокринка/мокринци, галичанец/галичанка/галичани

- Кога сме кај сопствените именки треба да знаете дека имињата на државните, интернационалните и верските празници се пишуваат со голема буква.

Државни празници: 8 Септември (Осми септември), 2 Август (Втори август), 11 Октомври (Единаесетти октомври)

Интернационални празници: 8 Март (Осми март), 1 Мај (Први мај), Нова година

Верски празници: Велигден, Божик (Божик), Бајрам, Свети Никола

Во однос на празниците треба да знаете:

- ако првиот дел од името на празникот е напишан со цифра, следниот збор започнува со голема буква, (Пример: 24 Мај),
- името на празникот кој во себе содржи цифра и збор, кога се пишуваат само со зборови, тогаш првиот збор (цифрата) се пишува со голема буква, а зборот со мала буква (Пример: Први мај),
- ако името на празникот содржи само еден збор, тогаш тој се пишува со голема буква (Пример: Велигден),
- ако празникот содржи два збора, од кои вториот е сопствена именка, тогаш и двата збора се пишуваат со големи букви (Мала Богородица)

Провери го знаењето:

- Кои од посочените именки се напишани погрешно: Австрија, грција, бугарин, Мариовка, италијанец, влаинка, Беловиштанец, положанец, осми септември, Велигден, 1мај.
- Напиши по една реченица во која ќе употребиш: име на држава, име на град, име на жител на држава, име на село, име на област, име на жител на град, име на жител на село, име на државен празник, име на интернационален празник и име на верски празник.

ЛИТЕРАТУРА

Вежби за изразно читање - Читаме уметнички текстови

„Илинденска песна“

Го збогатувам својот речник
Ал-црвено
Лазурнава – азурна, со светло сина боја

Мечкин – Камен светол затрепери в радост,
во земјава моја ти споменик вечен,
развиори искри над Крушево градот
в лазурнава мила илинденска вечер.
Приказната твоја исполнета в пламен,
излеана в бури ја слушам со занес,
приказната бојна за Питу и Карев,
за борците – орли, за Гоце и Јане.
И гледам нов огон и нов Илинден пламна,
ал свезда на чела партизански блесна.
Република нова в Прохор Пчински самна,
и слободно екна македонска песна.
Мечкин – Камен, светол затрепери в радост,
во земјава моја ти споменик вечен,
развиори искри над Крушево градот,
в лазурнава мила илинденска вечер.

Васил Куноски

Дискусија: Кои зборови ги слушавте најчесто во песната?
Што мислите за нив? Дали може да ги поврзете со места на кои веќе сте биле?
По што се познати тие места?
Дали знаете зошто се посетуваат? Објаснете го својот одговор.
Дали ви се познати имињата кои се споменуваат во песната?

Можете ли да ги објасните, каде сте ги чуле?

Стиховите:

„И гледам нов огон и нов Илинден пламна

ал свезда на чела партизански блесна.

Република нова в Прохор Пчински самна,

и слободно ечна македонска песна.“ - со кој празник можеме да ги поврземе?

„Над двете езера“

Се искачивме по угорницата, а зад нас остана Охрид. Низ доловите навевот носи далечно блеење на овци, свонци и притаени одгласи на овчарски кучиња.

Подзастануваме и се напрегаме да го дофатиме текот на подземните води:

легендата вели дека во ваква ноќ може да се чуе како водите на Преспанското Езеро истечуваат во Охридското Езеро низ студените силни бликови од Билјанини Извори и сè до Дрим кај Свети Наум. Брземе понатаму. Сакаме пред да изгрее сонцето да сме на сртот. Гасне и последната ѕвезда. Модро-сивите врвови на Галичица ги огреваат првите одблесоци на блискиот изгрев. Воздушни струи ни ги ладат испотените чела. Се качуваме на назабениот срт.

Стоиме на висина од над 2000 метри. Тоа е длабоко седло од највисокиот врв Томорос. Планинските страни стрмно се спуштаат над двете езера. Лево, на исток, треперат ширните води на Преспанското Езеро, а десно, на запад, како во огромна лулка и повиено во бели и млечни сињаци, доспива Охридското Езеро.

Далеку на исток на Пелистер, Бабиниот врв, зрачесто вивнаа првите лачи на изгревот. Еден зрак се протегна до нас, се спушти вдоль песокливиот брег на Преспанското Езеро, по кој се раѓаа и умираа пенливи бранчиња. Големи и мали полуострови го шират езерскиот брег. Свеж повев од кон Сува Гора на југ лесно ја разбрани водата и како да ја избриша граничната линија што ги дели Македонија, Грција и Албанија.

Борис Бојаџиски

Кој раскажува во текстот?

Во кој дел од деноноќието се одвива дејството? Како го откри тоа? За кои места се зборува во текстот? Дали си бил таму? Кои се твоите впечатоци? Што мислиш, дали раскажувачот од овој текст бил среќен што се наоѓа таму? Во која/кои реченица/реченици го согледа тоа?

Кои сопствени именки се употребени? Со каква буква се пишуваат тие?

Задача- да читаме и да направиме петоред за текстот

Шематски приказ на петоредот

Наслов (тема) една именка

Опис (две придавки)

Активност (дејство) три глаголи.....

Чувство (Фраза од четири збора)

Повторен приказ на суштината

Објаснување за петоредот

- Првиот ред е опис на темата со еден збор.
- Вториот ред е опис на темата со два збора кои најчесто се придавки - опис.
- Третиот ред содржи три збора со кои се изразува дејството на темата.
- Четвртиот ред е израз од четири збора кои покажуваат некое чувство за темата.
- Последниот збор содржи синоним од еден збор со кој повторно се опишува суштината на темата.

Задача: Сега кога ја знаеш содржината на текстот можеш да го прераскажеш.

Ѓеврече“

Кога бев ученик немаше училишни кујни. Кој сакаше ужина си носеше од дома. Само понекогаш купував симид или ѓеврече од чичковците кои продаваа во училишниот двор.

Секој не можеше да купи. Имаше деца кои по цела учебна година само подголтуваа гледајќи некого од нас како јаде мек симид и топло препечено ѓеврече. Се разбира, доколку некој не му подадеше залак – два.

Јас бев еден од оние кои поретко купуваа и тоа во деновите кога тате донесуваше некоја паричка повеќе.

Сè беше добро се додека еден ден околу нашето училиште не почнаа да се врткаат неколку повозрасни деца, речиси момчиња. Не беа ученици и само бараа начин како да се подзакачат со некого и да го изнатепаат.

Станаа страв и трепет за сите нас. Се раскажуваа цели истории за тоа како каде и кога некого изнатепаале. Почнаа да ни ги одземаат чантите или торбите, а книгите и тетратките да ги фрлаат по улиците. Учителките се обидоа да се расправаат со нив, но овие откако излегоа од дворот започнуваа со камења да фрлаат по училишната зграда и искршија неколку големи прозорци. Тогаш и тие кренаа раце, веројатно, пресудувајќи дека е поефтино ќе ги чини ако не ги задеваат. А учители имавме само двајца и тие беа постојано болникави та не беа ни способни со некого да се караат, а уште помалку да се тепаат.

А еден ден почнаа да ни ги одземаат паричките што ги носевме за да си купуваме нешто за јадење или пак ако веќе не беа стигнале да го сторат тоа, ако веќе си имавме купено, од раце ни ги одземаа симидите и ѓевречињата. Беа добро запознаени кој има од нас парички, и кој може да си купи симид или ѓеврече. Можеби точно поради тоа мене не ме претресуваа кога доаѓав на училиште. Беше доцна есен. Ден пред тоа заврна првиот снег и сега улиците беа калливи. Од многу кал немаше чисто камче од калдрмата за да скокаме од едно на друго и некако почисти да влеземе во училницата.

Излегов да си купам ѓеврече на првиот голем одмор. Ме зачуди тоа што околу продавачот немаше деца да купуваат. Бевме само двајца, подадов паричка и не успеав да си го земам ѓевречето што ми го подаваше продавачот. Од зад мене, некој подаде рака и ми го грабна од пред нос. Друга една таква рака, рапава и цврста, го подзеде од првиот.

-Што правите, бре апашишта-викна продавачот.

Се свртев и ги видов тројцата момчиња задоволно и широко насмеани.

-Без пари ли ти го земаме?! – Еден од нив подбивно му рече на продавачот.

-Што не си гледаш работичката! – му се заканија.

Во тој миг многу се исплашив. Почувствував како срцето почна пргаво да ми скока во градите. Но, и самиот не знам што ми стана, зошто решително викнав:

-Мое е...

-Ако е твое, дојди да си го земеш – рече најголемиот.

Во својата рака го држеше и мафташе моето ѓеврече. Не можам да ги објаснам тие моменти што ги водеа движења. Знаев дека тоа не е разумно, но некаде длабоко во срцето чувствував дека сум прав, дека тоа така не може да биде; тоа не треба да го дозволам; тие немаат право да го прават тоа...

Не бев храбро дете, поточно бев далеку од детското смело безумство. Знам само дека посегнав и за малку ќе си го дофатев ѓевречето. Дури и помислив како загризувам во неговиот круг, како изгладнето џвакам.

Големиот не го очекуваше тоа. Но, откако не успеав тој за секоја случајност, уште повисоко го подигна пленот. Немаше потреба да го прави тоа. По првиот неуспешен обид како да се вразумив и не мислев повторно да скокам.

Сега тој сакаше да си поигра со мене како со малечко кутренце. Рече: -Ајде!

Го фрли високо над себе ѓевречето и сакаше да скокнам по него. Не се помрднав. Тогаш големиот посака да го пречека в раце. Но, во тоа не успеа. Ѓевречето го удри во раката и само малку повторно потскокна, како да беше од гума. Големиот се фрли по него, небаре голман се фрла по понастрана шутната топка. Тогаш при доскокот незгодно тапна на еден камен и заедно со ѓевречето, што беше го дофатил, се најде во калта! Лежеше во калта испружен колку што беше долг и широк.

Сфатив дека треба да бегам и за миг се најдов до влезот. Оттука повеќе деца го следеа она што се случуваше со мене и тројцата силници. Одморот не беше завршил иако мене ми се чинеше дека од излегувањето како да беше изминала цела вечност.

Од вчидовиденост не стигнаа ниту да се насмеат. Тогаш едно од децата извика:

-Шатка! Прета како шатка!

Доволно беше. Се роди прекарот. Децата почнаа да се смеат и да викаат по него. Перо, така се викаше момчето, Перо Шатката, како што потоа сите во градот го завикаа, за чудо не направи никаква закана. Полека стана од калта, прво на колена, а потоа се исправи. Постоја така не обидувајќи се ниту да се по исчисти, погледна во ѓевречето што уште го држеше в рака. Се заврте потоа како да ме бараше, како да сакаше да ми го врати, но откако не ме најде во близина, си замина не фрлајќи го ѓевречето. Тоа како да беше неговиот најскапоцен трофеј. Неговите другари, кои ниту ги погледна, се стрчаа по него...

Тие момчиња тогаш за последен пат беа во дворот на училиштето. Го среќавав големиот по улиците на градот. Полека стануваше ерген. Но, иако ја беше исчистил калта од себе, никогаш не му успеа да се ослободи од прекарот. Тоа не беше нешто што се суши, што се лушти или струже, ниту пак со некаква четка се исчетува.

Тој, големиот, што толку суверено владееше во дворот на училиштето, засекогаш остана Шатка, Перо Шатката...

Александар Поповски

(Раскази за деца, Култура, Скопје, 2001)

Прашања за текстот

Дали ви се допадна текстот кој го прочитавте? Во кој дел најмногу? Зошто?

Дали во предвидувањата при читањето бевте блиску до она што се случи во расказот?

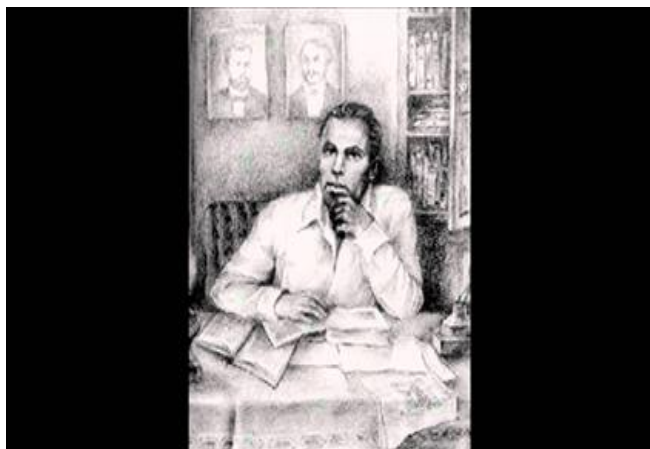
Кои ликови ги среќаваме во расказот?

Во кое лице се раскажува во овј текст?

Задачи за текстот:

-Пронајди ги деловите од расказот каде се изразени чувствата на ликот раскажувач и издели ги. До какви заклучоци дојде читајќи ги овие реченици?

-Пронајди ги деловите кои го покажуваат однесувањето на ликот Перо. Кое е твоето мислење за неговото однесување? Објасни го со неколку реченици.

„Рациновата љубов“

Секоја вечерина Коста ја напушташе грнчарската работилница што се наоѓаше во приземјето на нивната куќа и незабележан од никого преминуваше кај Ќускиеви.

Таму, незнаејќи за умор, продолжуваше да го врти големото грнчарско тркало и да обликува нови стомни сè до доцна во ноќите. Една вечер кога се врати дома мошне доцна, татко му Апостол изнемоштен од болеста, тивко, скоро прпелајќи ги зборовите низ својата уста, го запраша:

- Синко, зошто секоја вечер доцниш и што работиш кај Ќускиеви?! Коста беше изненаден од ваквото прашање, па погледна во мајка си Марија. Но, кога им се сретнаа погледите, во нејзините очи го откри истото прашање. Тогаш ја наведна главата не смислувајќи никаков одговор.

- Слушај, синко – рече татко му Апостол и продолжи – Коце Ќускиев беше мој ученик. Јас му го потпишав мајсторското право. Ти немаш што да научиш од него, зошто јас од тебе направив поголем мајстор и од самиот себе. Затоа престани да одиш кај него. Ние имаме наша работилница, биди си сам мајстор и повеќе не прави аргатин од себе, зошто на светот ништо нема потешко од тоа да умреш како аргатин. Апостол сакаше уште нешто да рече, ама се закашла и поцрвене. Кога Коста го слушна зборот аргатин, во очите му навреа солзи. Погледна кон својот татко и реши да биде искрен. Го раскопча своето палто, а од пазувите му паднаа неколку книги. Потоа пријде до болниот татко и тивко, скоро плачејќи рече:

- Сакам да читам, многу да читам, а ние немаме пари за книги. Ете, затоа работев кај Ќускиеви. Простете ми!

Петар Стојчевски

Дискусија

Кога го прочита насловот на текстот, на што прво те асоцираше?

Можеш ли да ги наброиш имињата на ликовите во овој текст?

Дали си чул за името Коста Рацин? Истражувај малку за него, неговите постапки во текстот ќе ти бидат уште појасни.

Со што се занимава Коста? Каде работи тој?

Како е прикажан ликот на таткото во овој текст? Што можеме да забележиме во однесувањето на мајката? Од која реченица може да се согледа тоа?

Прочитај ги речениците кои се дел од текстот погоре и кажи го твоето мислење за ликот Коста Рацин, како се чувствувал тој и зошто е тоа така?

„Погледна кон својот татко и реши да биде искрен. Го раскопча своето палто, а од пазувите му паднаа неколку книги. Потоа пријде до болниот татко и тивко, скоро плачејќи рече:

-Сакам да читам, многу да читам, а ние немаме пари за книги. Ете, затоа работев кај Ќускиеве. Простете ми!“

Активност

Скелетен приказ на текстот, при примената на оваа техника се пополнуваат следните барања

РЕЧЕНИЦА – опишуваме за што се работи

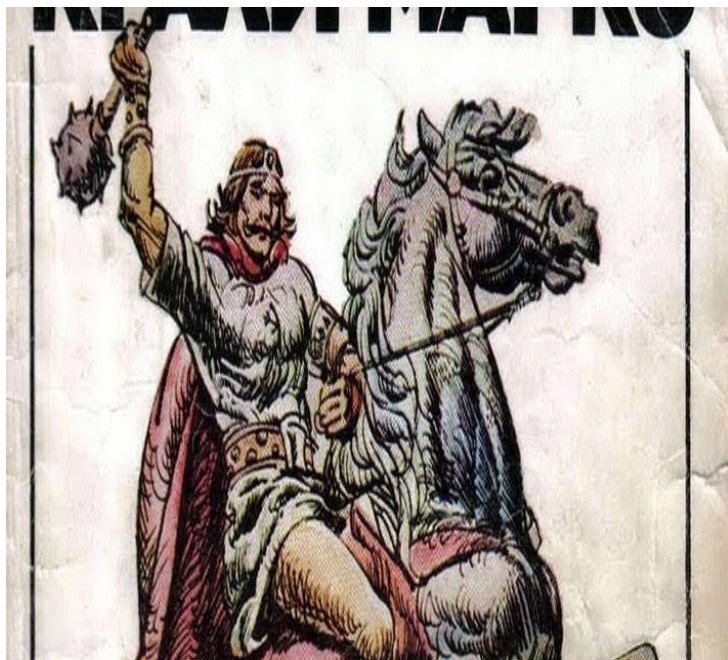
ФРАЗА – кажуваме нешто важно (учениците запишуваат нешто важно за прочитаното, нешто што ја изразува неговата суштина)

ЕДЕН ЗБОР го изразуваме значењето или основната тема.

СИМБОЛ ИЛИ СКИЦА цртаме претстава за содржината.

БОЈА изразуваме предизвикани чувства или расположенија

Лирски и епски песни

„Шетал Марко низ гора зелена“

Шетал Марко низ гора зелена,
Шчо ми шетал три дни и три ноќа.
Не можит вода да ми најдит,
Ни за себе, ни за брза коња.
Па говори Марко Кралевике:
„Варај горо, горо, Димна Горо!
Камо ти вода да се напиам,
Немаш да пиам, ни да се измиам.
Да би те ветар исушило!
Да би те сонце изгорело!“
Димна Гора Маркое говореше:
„Ај ти Марко, ај ти добар јунак!
Немој к’лни гора Димна Гора
Туку к’лни стара самовила
Шчо собрала седумдесе клаенци,

Да изнесла на врв на планина,
Да продадаат еден бардак вода,
Еден бардак за црните очи".
Марко ли си с коња говореше:
„Ај ти коњу, мое мило добро!
Али можеш ти да ме изнесиш
Да отепам стара самовила,
Да растурам седумдесет клаенци?"
Коња Марку ли му говореше:
„Постегни ме с дванаесет колани,
Двата ние да се обидеме".
И му стегна дванаесет колани
И г'изнесе на врв на планина;
Да отепа стара самовила,
И растури седумдесет клаенци.

(Миладиновци,Зборник на народни песни)

„Елено, бајрак девојко“

Елено, бајрак – девојко!
Не качи перо високо,
Не држи сенка голема!
До Солун сенка ми држиш
На солунските овчари.
Овчари јагне печеа,
Со шарен кавал свире,
Еленина песна пееа:
„Елено, убаа девојко!
Шчо сенка д’лга си имаш,
Сенката овде достигвит,
Под сенка да си играме,
Весели све да бидиме.“

(Миладиновци, Зборник на народни песни)

Дискусија

Споредете ги насловите од двете песни, што мислите за нив? Дали тие ја откриваат содржината на песната?

Кој се споменува во првата песна? Кој е Марко Крале? Дали досега сте чуле за него? Каде е тој во оваа песна? Што бара Марко Крале во гората? Со кого разговара тој? Што се случува на крајот?

За кого се испеани стиховите во втората песна? Што мислите, зошто народниот пејач ја нарекува Елена бајрак девојка? Што се опејува во оваа песна?

Какви чувства буди првата, а какви чувства буди втората песна? Зошто?

Што е заедничко за овие песни? Што е различно за овие песни?

Кој е потпишан под двете песни?

Информирајте се за Браќата Миладиновци

„Марко и Димна Гора“

Најмил ми се левен Марко
Да ми вардит Димна Гора,
Димна Гора и зелена.
Навечер ја обдивеше,
А наутро иа опитцеше:
„Ај ти тебе, зелена горо,
Шчо си, горо, подгорила?
Аљ те оган изгорило?
Аљ те слана посланила?“
„Левен Марко, а стопане!
Не ме оган изгорило,
Не ме слана посланила;
Туку жељба ми паднала;
Поминале три синцири
Три синцири младо робје,
Под носе ме изгазиле,
Со с’лзи ме попарие.
Први синцир шчо помина,
Сè јунаци посвршени;
Втори синцир шчо помина,
Сè девојки прстенвати;
А треќиот шчо помина,
Сè вдоици с луди деца“.
Тогај велит левен Марко:
„А каде си отидое?“
Димна Гора одгоори:
„Бргу трага ќе им наиш,
Сега рано поминае“.
Се наљути левен Марко
И си зеде брза коња,
Шчо пособра дробна војска,
Добра војска сè Арапи;
Сй прифтаса три синцира.
Сй посече зулумќари,
Сй испушчи младо робје,
Од синцири и истаи,
Ї даруа с добро азно,
И испушчи на вилает.

Дискусија:

Зошто песната се вика Марко и Димна Гора?

Што се опејува во песната? Има ли ликови иако е песна? Што прави Марко во гората и со кого разговара во гората? Како Марко Крале ги ослободил водите во Димна Гора?

Набројте што направил Марко Крале? Што мислите за неговите постапки?

Во песната се изразуваат чувства или се раскажува во стих?

Заклучок: Оваа песна е епска песна затоа што е долга, во неа се раскажува за настан, среќаваме ликови: Марко Крале, Димна Гора, старата самовила, коњот.

ЕПСКА ПЕСНА е долга песна во која се раскажува за настани, среќаваме раскажувач, ликови кои учествуваат во настанот и водат дијалог. Настаните кои се опејуваат во епската песна се настани во кои учествува јунакот од песната и прави големи дела и херојски подвизи.

Го збогатувам својот речник

Варај во народната поезија извик што се употребува кога се повикува некој да му каже нешто чудно, жално, страшно.

Бардак- глинен сад за вода.